

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

5RE314 Sociální a kulturní prostředí sídel a regionů

PODROBNÝ ROZPIS PŘEDNÁŠEK

Téma 4: Město jako multikulturní a multietnický prostor. Problémy měst.

1) Definice města – různé přístupy

Geografická – město jako prostor s vysokou koncentrací obyvatel x sociologická – město jako prostor, kde lidé žijí městským způsobem života

2) Vznik a rozvoj měst

Tradiční města – historicky, typické znaky:

Centrum vyhrazené hradbami – obrana, ale zároveň rozdělávaly městskou komunitu (některé činnosti „vytlačené“ mimo hradby)

Nejvýznamnější budovy – politické nebo náboženské účely

Méně privilegované vrstvy na okrajích města, spojení práce a bydlení

Organizace a řízení města, městská práva

Etnické nebo náboženské skupiny - samostatné čtvrti, např. Židé (oddělená část města s typickými těsnými uličkami, malá plocha ovlivňovala zástavbu) - viz např. Třebíč, Boskovice

Spojení měst – obchodní stezky, které byly pod správou panovníka nebo šlechty, silnice sloužily také k vojenským účelům (římské silnice) nebo rychlému spojení (např. císařské silnice na území Rakouska - Uherska)

Města – centra obchodu, řemesel, vědy, umění a kultury, ale obvykle s malým vlivem na venkov

Moderní města – vznik na základně urbanistického konceptu, jasně vymezená funkce jednotlivých částí města (v současnosti snižování významu výrobních funkcí, ty jsou vytlačovány na okraj měst, příp. do jejich zázemí)

Města v rozvojových zemích – slumy, flavely (spontánně vznikají čtvrtě bez odpovídajícího zasilování – dostupnost elektřiny, pitná voda, kanalizace, dopravní

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

komunikace apod.

3) Typologie měst

Města lze členit podle různých hledisek:

- Velikosti (malá, střední, velká) – toto rozdělení obvykle vychází z charakteristik sídelní struktury v jednotlivých zemích
- Polohy – moře, velké řeky, hory, jezera, polární kruh apod.
- Půdorysu – šachovnicový, s jasně vymezeným jádrem
- Zda vznikla spontánně nebo byla založena podle plánu
- Dynamiky rozvoje – rostoucí, stagující, upadající
- Převažující funkce – průmyslová, obchodní, finanční, lázeňská, univerzitní
- A další

Otázka pro studenty, aby uvedli příklady měst

4) **Moderní město** – urbanistické teorie (podle Giddense, Argo 2005)

- A. Chicagská škola (první na přelomu 19. a 20. století, druhá 20.-40. léta 20. stol.), např. Park, Burgess, Wirth
- Ekologie města – *města nevznikají nahodile – příznivé podmínky (podél řek, na křižovatkách obchodních či dopravních cest. Ekosystém města je rozdělen do „nik“ působením soutěže, invaze a úspěchu, rozvoj jednotlivých čtvrtí (nik) jako odraz přizpůsobování se obyvatele a jejich zápasu o živobytí (omezené zdroje). Po 2. světové válce rozpracování Hawleym – vnitřní diferenciaci města a důraz na vzájemnou závislost jednotlivých částí města.*
 - Urbanismus jako způsob života – (Wirth) - *čím je urbanismus jako forma sociální existence. Koncentrace lidí na malém území, ale neznají se, neosobní vztahy. Člověk nevstupuje do vztahů kvůli vzájemné interakci, ale za jiným účelem. Lidé zapojeni do mnoha činností, soutěž převažuje nad spoluprací.*
- B. Urbanismus a cíleně vytvářené prostředí (harvey, Castells – 70. a 80. léta 20. století))
- Harveyova restrukturalizace města – *urbanismus – cíleně vytvářené prostředí,*

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

kontinuální restrukturalizace prostoru. Vývoj ovlivněn zásahy státu, velkými firmami, (výroba, VaV), investory (developery).

- *Urbanismus a sociální hnutí (Castells) – pro pochopení města nutnost porozumět společenským procesům, - struktura města je symbolickým a prostorovým vyjádřením celospolečenských procesů. Město jako integrální součást vývoje hromadné spotřeby. Úsilí chudších skupin o změnu životních podmínek (přesun v rámci města nebo vznik sociálních hnutí za zlepšení podmínek v chudších částech města.)*

Globální dopady na rozvoj měst – globální města – významná z celosvětového pohledu

Výrazný růst měst v rozvojových zemích

V současnosti většina obyvatel Země ve městech, resp. městských (urbanizovaných) oblastech: aglomerace – jedno jádro obklopené zázemím, konurbace – 2a více jader (žádné nemá jasné vůdčí postavení), propojení funkční, nikoliv správní, megalopole – souvislé urbanizované území hranice jednotlivá sídla v podstatě přecházejí plynule jedno v druhé)

Rychlý růst měst spojený s industrializací a urbanizací- poslední dvě století; význam dopravních komunikací pro rozvoj měst (železnice, v současnosti spíše dálnice). V současnosti jak procesy urbanizační, tak suburbanizační – jejich intenzita je v různých zemích rozdílná (např. u nás suburbanizační procesy nabyly na významu až v 90. letech 20. století, v USA po 2. světové válce)

Rozlišení malé město a velkoměsto – vliv na zvyky a chování lidí, jejich myšlení a cítění; velkoměsto vnímáno jako centrum „vymožeností civilizace“, dynamiky, tvořivosti, ale také jako „kouřící peklo“ – agresivita, nedůvěra, zločin, násilí, zkaženost, anonymita, chudoba - viz např. obraz Londýna v knihách Ch. Dickense, nebo Paříž v románech E. Zoly.

Suburbanizace a její dopady na rozvoj měst – často rozvoj okrajových částí, resp. zázemí města x úpadek center/vnitřních částí měst (proces desurbanizace). Dochází k opouštění některých areálů a sídlišť, kam se přesunuje sociálně slabé obyvatelstvo, resp. problémové skupiny, vznikají ghetta (sociálně vyloučené lokality) – příklady v ČR.

„Recyklace“ měst, resp. městských čtvrtí – ožívání měst, nacházení nových funkcí pro staré objekty/ městské části, přitažení obyvatel zpět, zejm. některých skupin (singles)

Podle Logana a Molotche (1987) se ve městech silně může projevit mezinárodní vliv – rozlišují podle funkce – řídicí centra (nejvýznamnější světové metropole), inovační centra, modulová centra, překladiště, města seniorů

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

(zeptat se na příklady studentů)

Překotný nárůst měst v rozvojových zemích (Asie, např. Indie - Dillí, Kalkata, Bombaj, Madrás, Latinská Amerika- např. Mexiko - Mexico City)

Scott, 2015¹ definuje rizika rychlého růstu měst v rozvojových zemích:

Infrastruktura:

- nedostatečné investice (dopravní infra)
- zásobování elektřinou
- zásobování vodou a kanalizace
- telekomunikační infra

Zdraví (zdravotní péče)

Klimatické změny

Sociální nestabilita

Urbanizace ve světě podle UNESCO²

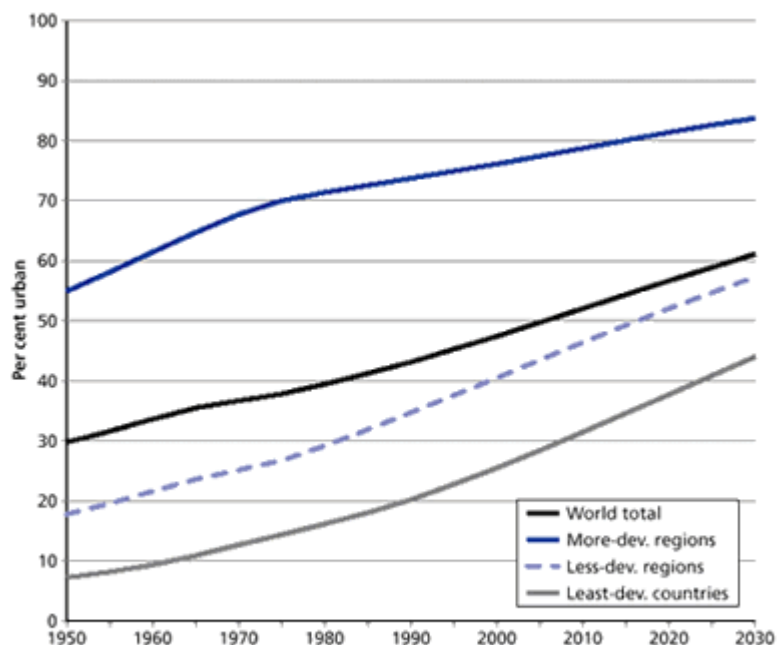
¹ <https://www.zurich.com/en/knowledge/articles/2015/01/the-risks-of-rapid-urbanization-in-developing-countries>, 2018-10-12

² http://www.unesco.org/education/tlsf/mods/theme_c/popups/mod13t01s009.html, 2018-10-12

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Source: United Nations. *World Urbanization Prospects (The 1996 Revision)*.

5) **Důsledky rozvoje měst** – vymezit ve spolupráci se studenty i na základě jejich zkušeností

a) Ekonomické -velká koncentrace lidí – problémy se zajištěním

- veřejných služeb – školství, zdravotnictví, sociální služby a péče, dopravní obslužnost území města obvykle propojená s jeho zázemím;
- dostatečně kvalitní a kapacitní technické infrastruktury (velké investice);
- kvalitního bydlení atd.

b) Sociální - anonymita, sociálně patologické jevy (prostituce, bezdomovectví, drobné krádeže, drogy, alkohol – s tím související **zajištění bezpečnosti**)

c) Environmentální - znečištění životního prostředí dopravou, výrobou (v současnosti ve vyspělých zemích relativně málo), tvorba a údržba veřejné zeleně, udržování čistoty ve veřejném prostoru města

d) Kulturní, politické,

6) **Sociální prostředí města**

Procesy urbanizační a suburbanizační, které současně probíhají, mají dopady na skladbu obyvatel. V rámci urbanizačních procesů přicházejí do měst aktivní lidé v produktivním věku, kteří hledají odpovídající uplatnění na trhu práce (v podstatě ve všech vzdělanostních úrovních)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

– což je dáno různorodostí trhu práce ve městě. (zeptat se na příklady studentů). I když, v ČR, často tito lidé volí spíše dočasný pobyt, trvalé bydliště mají v původním místě (statistika vs. skutečný počet obyvatel)

V důsledku suburbanizačních procesů dochází ke odstěhování obyvatel (aktivní, vzdělanější a s vyššími příjmy) z některých částí měst (sídliště) do zázemí města. Hledají kvalitnější, levnější dostupné bydlení v hezčím prostředí (dům se zahradou). To může vést k postupnému upadání a větší koncentrace sociálně slabších obyvatel (etnické menšiny, imigranti) v některých částech města (často sídliště) a vzniku ghett (vyloučených lokalit), V důsledku toho vznikají v těchto lokalitách obtížně řešitelné sociální problémy, mohou vést až k násilným konfliktům – pocity nepřijetí většinovou společností, omezené možnosti zapojení (jazyk, vzdělání, odlišnost kultury - např. Francie)

Na základě studií provedených v USA a západní Evropě lze definovat tyto problémy měst:

- ✓ Finanční problémy měst
- ✓ Životní podmínky v chudých městských čtvrtích (specificky dané charakteristikami obyvatel těchto částí města)
- ✓ Přehlnění x anonymita (mnoho lidí na malém prostoru, ale naprostý nezájem o ostatní, v extrémním případě může vést až k psychickým problémům/nemocem)
- ✓ Kvalita bydlení
- ✓ Bezdomovectví obecně, zejména děti bez domova
- ✓ Doprava a dopravní zácpy
- ✓ Příp. jiné, vyplývající ze specifických podmínek některých měst.

7) Sociálně vyloučené lokality

Sociální vyloučení je významným problémem vyspělých zemí v současnosti. Jeho definice odráží specifické problémy a podmínky každé země. Podle Analýzy sociálně vyloučených lokalit v ČR (MSV, 2015) chudoba a sociální vyloučení představuje jeden z klíčových aktuálních problémů. Podíl osob ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením v České republice činí 14,6 %, tj. přibližně 1,5 mil. lidí, a z toho téměř 100 tisíc dětí do šesti let a bezmála 180 tisíc lidí starších 65 let.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Česká republika je pod průměrem evropské osmadvacítky - 24,7 %. Statistiky definují ohrožení chudobou v závislosti na střední hodnotě příjmu. Ten je však v ČR i po přepočítání na místní ceny výrazně nižší než je evropský průměr. Domácnost ohrožená chudobou v ČR je tak reálně mnohem chudší než domácnost ohrožená chudobou v Německu či Švédsku.

K sociálnímu vyloučení přispívá mnoho faktorů – socioekonomické, legislativní a další podmínky státu, resp. místa, ale také vlastnosti jedince, jeho rodinného zázemí – věk, vzdělání, ochota requalifikovat se, ochota pracovat, schopnost pracovat.

Podle **Analýzy sociálně vyloučených lokalit v ČR (2015)** je sociální vyloučení v ČR ovlivněno možnostmi:

- přístupu na otevřený trh práce;
- přístupu k veřejným službám, včetně sociálních služeb či vzdělávání;
- kontaktu se sociálním okolím;
- řešení osobních krizí;
- politické participace; či
- omezením schopnosti a dovednosti těchto možností využívat.

Specifickou roli v sociálním vyloučení v ČR hraje **etnicita** (Rómové) – proč – otázka na studenty.

Úkol pro studenty - na základě tabulky zhodnotit změny SVL v krajích ČR mezi roky 2006 a 2014 - ve kterých krajích došlo ke snížení počtu obyvatel SVL a ve kterých počet obyvatel SVL naopak narostl?

Tab.: Počet obyvatel SVL v krajích ČR 2006 a 2014

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Kraj	Počet obyvatel SVL			Průměr za lokalitu		
	2006	2014	Index	2006	2014	Index
Hl. město Praha	9000 - 9500	5400 - 7400	0,79	1433	971	0,68
Jihočeský	1500 - 2000	2000 - 2600	1,05	131	58	0,44
Jihomoravský	5000 - 5500	8000 - 9500	0,31	491	61	0,12
Karlovarský	3500 - 4000	6000 - 8000	2,21	183	120	0,65
Královéhradecký	2000 - 2500	2500 - 3000	1,29	84	75	0,89
Liberecký	2000 - 2500	3000 - 4000	1,74	81	77	0,95
Moravskoslezský	10 000 - 10 500	19 000 - 23000	2,07	393	317	0,81
Olomoucký	4500 - 5000	3000 - 5000	0,91	159	63	0,39
Pardubický	1000 - 1500	1500 - 2000	1,36	93	79	0,85
Plzeňský	1500 - 2000	2000 - 3000	1,32	112	60	0,53
Středočeský	3000 - 3500	4000 - 5500	2,10	83	98	1,18
Ústecký	21 000 - 22 000	36 000 - 38 500	2,0	333	471	1,41
Vysočina	1500 - 2000	600 - 1000	0,75	145	92	0,63
Zlínský	500 - 1000	2000 - 2500	2,38	73	86	1,19
CELKEM	60 000 - 80 000	95 000 - 115 000	1,56	271	188	0,77

Zdroj: Analýza SVL v ČR (MPSV, 2015)

Důsledky sociálního vyloučení a existence SVL

- Sociální dávky – závislost obyvatel SVL na sociálních dávkách, demotivuje k zapojení do trhu práce
- Migrace – stěhování slabších sociálních skupin do pro ně finančně dostupnějšího bydlení, ale, koncentrace lidí spojených „stejným „osudem – problém vymanění se z tohoto prostředí a způsobu života
- Bydlení – nízká kvalita bydlení, hygiena, nepořádek
- Zadluženost – ovlivněná způsobem myšlení a zacházení se sociálními dávkami, neschopnost rozdělit si peníze a postupně je utrácet (většina sociálních dávek utracena v den výplaty – půjčky- lichva- zadluženost)
- Vzdělávání – obvykle lidé se základním vzděláním nebo bez vzdělání, kteří nedoceňují význam vzdělání a kvalifikace – není nutné – neposílání dětí do škol – bludný kruh závislosti na sociálních dávkách (i v několika generacích)
- Kriminalita a bezpečnost – vyplývají z neutěšeného prostředí a nedostatku finančních prostředků, často drogy a alkohol
- Služby pro SVL – role NNO – pro studenty - jaké služby mohou NNO poskytovat obyvatelům SVL?

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons
Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

